

ASPECTE PRIVIND REINSTALAREA ADMINISTRAȚIEI ROMÂNEȘTI ÎN DOBROGEA DE SUD, LA SFÂRȘITUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

La 24 noiembrie 1918, Comandamentul militar interaliat a cerut retragerea armatei bulgare, Dobrogea fiind ocupată de trupele engleze și franceze de pe frontul din Balcani. Aliații, considerând, în mod arbitrar, starea generală a frontierelor României ca fiind provizorie, au întârziat reîntoarcerea autorităților civile și militare românești în Dobrogea. Deoarece armata română a avut interdicție să revină în Dobrogea, nu a putut acționa imediat după încheierea armistițiului. Trupele aliate s-au dovedit insuficiente și ineficiente pentru a asigura ordinea în provincie, în momentul revenirii autorităților române. Din această cauză, reinstalarea autorităților civile românești s-a făcut pe fondul terorismului bulgăresc. Intervențiile autorităților militare române la Comandamentul Trupelor Aliate, privind atitudinea populației bulgare ce amenința viața și avutul locuitorilor români din Dobrogea, au rămas fără răspuns¹.

Autoritățile române care au revenit în Dobrogea au fost însoțite de unități de jandarmi. Jandarmeria română a fost prima și singura formațiune militară acceptată de Aliați să pătrundă în Dobrogea odată cu autoritățile civile².

Revenirea autorităților române a fost anunțată printr-o proclamație adresată, la 5 decembrie 1918, de generalul Henri Mathias Berthelot, populației dobrogene. Mesajul generalului francez aducea la cunoștința populației înlăturarea ocupației bulgare și revenirea la normalitate. Se permitea locuitorilor refugiați reîntoarcerea la căminele lor numai după un interval de patru zile după instalarea autorităților române, pentru a fi feriți de atrocitățile bulgare. Existența locuitorilor era garantată prin menținerea protectoratului Marilor Puteri. Ministerul Român de Interne a luat măsuri pentru tipărirea acestei proclamații în limba română și bulgară și pentru răspândirea ei prin satele și orașele din Dobrogea, odată cu instalarea autorităților române³.

Reinstalarea autorităților române în Dobrogea de Sud s-a realizat în condiții dificile. Situația din această zonă era, sub toate aspectele, exceptându-l pe cel economic, incomparabil mai rea decât fusese în

vara anului 1913. Ocupanții distruseră arhivele românești care nu au putut fi evacuate și a fost nevoie de mult efort pentru a se reorganiza administrația. Trebuia refăcut totul, începând de la fiecare comună, până la capitalele județene. Doar populația era superioară numeric, ca urmare a creșterii elementului bulgăresc, prin refugiarea lui, în timpul ocupației bulgare, din Dobrogea Veche, în Dobrogea de Sud.

Atmosfera tensionată în care s-a realizat instalarea autorităților române din Dobrogea de Sud s-a datorat, în mare măsură, știrilor false răspândite de agitatorii bulgari, care vorbeau despre un eventual sprijin al trupelor aliate engleze pentru menținerea celor două județe românești în cadrul statului bulgar. Aceste zvonuri au determinat populația de origine bulgară să se opună violent revenirii administrației române. Comandamentul general al trupelor britanice din Dobrogea de Sud a luat măsurile convenite pentru instalarea, în bune condiții, a autorităților și jandarmilor români. Din cauza condițiilor ivite la fața locului, încercările englezilor nu s-au soldat totdeauna cu succes, deoarece populația bulgărească refuza încartiruirea funcționarilor români⁴. Pentru a aduce la cunoștința populației din Dobrogea de Sud schimbările intervenite, trupele engleze au dat o proclamație, garantând tuturor *“siguranța și proprietatea”*. Locuitorii erau anunțați că statutul provinciei va fi stabilit de Conferința de Pace de la Paris. În același timp, se menționa intoleranța față de orice act de nerespectare a ordinelor și se comunica tuturor locuitorilor că jandarmii nu reprezentau armata română, ci făceau parte din aparatul administrativ civil românesc⁵.

Prefecții numiți ai celor două județe sudice au avut de înfruntat mari greutăți, încă din momentul sosirii la posturi. Atât viața lor, cât și cea a întregului aparat administrativ român a fost, permanent, amenințată de extremiștii bulgari. La 5 decembrie 1918, generalul Matei Castriș a fost numit prefect al județului Durostor⁶. La 11 decembrie 1918, Grigore Teodorescu, administratorul financiar al județului Caliacra, a fost delegat pentru a îndeplini, provizoriu, pe lângă funcția sa, și pe cea de prefect al județului⁷.

Cu toate măsurile luate de către Comandamentul Militar Aliat, autoritățile bulgare au acceptat, cu greu, noua situație și, numai după intervenția trupelor engleze, au consimțit să predea prerogativele administrației românești. Rapoartele Corpului de jandarmi și cele ale prefecților din cele două județe sudice dobrogene conțineau numeroase și concludente informații referitoare la evenimentele petrecute atunci.

În *județul Caliacra*, autoritățile administrative românești și-au preluat prerogativele la 27 decembrie 1918. Prefectul Gr. Teodorescu, însoțit de funcționari și de o companie de 252 jandarmi, a sosit, în ziua

de 23 decembrie 1918, la Bazargic⁸. Deși sosirea lor a fost anunțată, totuși, autoritățile engleze din oraș nu au întâmpinat autoritățile române. În aceste condiții, o delegație românească s-a prezentat generalului englez, care i-a primit foarte bine. Primarul orașului Bazargic, de origine bulgară, a refuzat să predea prerogativele funcționarilor români. În cursul nopții, din ordinul său, s-a arborat drapelul bulgăresc în bernă și au fost închise magazinele, pentru a se împiedica aprovizionarea funcționarilor români. A doua zi, a fost instigată populația bulgărească a orașului pentru organizarea unei manifestații antiromânești. Raportul Prefecturii menționa că: "*Primarul (bulgar n.n.) a ieșit în fața mulțimii spunând să aibă răbdare că Dobrogea tot a lor va fi*"⁹. Oficialitățile militare engleze au încercat să aplaneze conflictul, cerând mulțimii răzvrătite "*să aibă răbdare până la pacea generală unde alții vor decide de aceasta*"¹⁰. Deși, după sosirea autorităților române, trupele engleze au supravegheat aprovizionarea orașului pentru a împiedica sustragerea de alimente de către bulgari, măsurile de siguranță s-au dovedit ineficiente față de forța acțiunilor subversive bulgărești. În localitățile județului Caliacra, preoții români au fost împiedicați de cei bulgari să-și reia bisericile românești și să officieze serviciul religios. În ziua de Crăciun, la Bazargic, nu s-a permis intrarea preotului român în lăcașul de cult. Preoții bulgari, invocând, în mod eronat, proclamația engleză, susțineau că, prin dispozițiile comandamentului englez, primăriile și școlile trebuie să aparțină bulgarilor¹¹. Din cauza dificultăților menționate, până la data de 28 decembrie 1918, în județ funcționa numai Prefectura, restul funcționarilor neprezentându-se pentru a-și lua în primire serviciile administrative. Pe de altă parte, intervențiile autorităților engleze pentru restabilirea activității întregului aparat administrativ au fost, din păcate, în mare parte, ineficiente, acestea fiind insuficiente numeric și lipsite de dorința de a se implica în aceste evenimente.

În județul Durostor, autoritățile române au fost instalate, cu dificultate, la 22 decembrie 1918. Potrivit informațiilor furnizate de rapoartele săptămânale ale Companiei de jandarmi, înaintate Ministerului de Interne și Marelui Cartier General Român, populația bulgară înarmată protesta permanent în fața primăriilor locale. În ziua de 19 decembrie 1918, prefectul județului Durostor, generalul M. Castriș, împreună cu 140 de funcționari români și 60 de jandarmi, au sosit, cu vaporul, de la Călărași la Silistra¹². Deși li se anunțase sosirea, trupele engleze nu au luat măsurile necesare pentru a le asigura securitatea. Mai mult, la sosire, i-au dezarmat pe jandarmii români pentru "*evitarea eventualelor incidente armate cu bulgarii*". Autoritățile române, cazate provizoriu în clădirea liceului din oraș, au fost expuse, încă de la început, acțiunilor ostile și atacurilor bulgărești¹³. A doua zi, li s-au înapoiat armele

jandarmilor, care au fost repartizați la posturile lor, însoțiți de englezi. Un raport, din 17 decembrie 1918, menționa: "Populația bulgară este foarte rebelă și recalcitrantă, au gonit autoritățile românești ce se instalaseră cu mare greutate, au îndrăznit în unele comune a goni și pe jandarmi însă nu au izbutit"¹⁴. Un alt raport menționa că "toți primarii, notarii, administratorii de plăși și mulți funcționari au fost alungați. Au rămas doar jandarmii"¹⁵, care, ajutați de trupele engleze, au reușit să restabilească situația. În comuna Alfatar, în data de 19 decembrie 1918, a avut loc o revoltă, care a fost oprită de trupele engleze cu dificultate, numai după ce s-au operat mai multe arestări din rândul populației de origine bulgară¹⁶. Înarmată cu ciomege, pietre, topoare și puști, aceștia s-au adunat în fața secției de jandarmi, cerând plecarea funcționarilor români. Soldații englezi au fost nevoiți să facă uz de armă pentru a opri mulțimea amenințătoare, ce deschisese focul asupra jandarmilor români, între timp, transportați de englezi la Silistra, pentru a le apăra viața. După ce s-au operat arestări în rândul populației recalcitrante, iar situația s-a mai liniștit, jandarmii au fost readuși în comună. Pentru a se preîntâmpina alte manifestări de acest gen, englezii au interzis toate întrunirile bulgărești. În comuna Sarsânlar, aproape 1000 de bulgari înarmați au înconjurat autoritățile române și jandarmii. Numai după intervenția englezilor, autoritățile române au fost instalate în funcție¹⁷. Cu ajutorul trupelor engleze, s-au rezolvat incidentele produse între jandarmii români și populația bulgară, cu ocazia instalării autorităților românești în multe localități: la Cerno-oko - unde au fost arestate bandele de comitagii-, la Kusgiunlak, Karapelit, Staroseno, Zelica¹⁸. În unele cazuri, împotrivirea locuitorilor bulgari a avut o durată mai mare. Astfel, la Ciaur-Siutciuc, autoritățile române au fost întâmpinate de peste 2000 de bulgari înarmați, care au protestat, timp de o săptămână. Rebeliunea lor a luat sfârșit numai la intervenția engleză¹⁹. O situație asemănătoare a fost creată la Turtucaia²⁰, unde populația bulgară, instigată de primar, funcționari și preoți bulgari, a avut o atitudine amenințătoare față de autoritățile române. Majoritatea populației era înarmată, o parte din aceasta având autorizație de a purta arme, eliberată chiar de autoritățile engleze²¹.

Celelalte etnii dobrogene au salutat revenirea autorităților române, cu speranța că viața va reintra în normalitate. În marea sa majoritate, comunitatea turcă și-a exprimat, în scris, devotamentul față de România, țară ai cărei fii se considerau și pentru ale cărei interese înțelegeau să se jertfească²². Dar, în funcție de interesele personale de moment (economice sau sociale), unii notabili musulmani, îndrumați și de reprezentanții comunității bulgare, au adoptat o atitudine potrivnică față de administrația română. Printr-un protest adresat, în octombrie 1918, Conferinței de Pace de la Paris, un grup de notabili

musulmani din județele Caliacra și Durostor negau activitatea administrației românești din Dobrogea de Sud²³. Un caz aparte îl constituie ziarul local "Durostorul", sub direcția românului Tănăsescu, care incita, prin articolele publicate împotriva guvernului și autorităților române. Lipsit de scrupule, proprietarul ziarului făcea o intensă propagandă bulgarofilă. Deși fusese arestat, a fost pus în libertate la intervențiile aliate și a continuat să desfășoare aceeași activitate antiromânească. Totuși, acest caz este singular²⁴.

NOTE

1. Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond 71, E 2, partea II, dosar 58, f. 63, Scrisoarea lui Ion I.C.Brătianu, din 20 decembrie 1918. (Se va cita M.A.E.)
2. N.Mihalache, I.P.Suciu, *Jandarmeria română. Pagini dintr-o istorie nescrisă (1850-1949)*, Ed. Ministerului de Interne, București, 1993, p. 95-96
3. Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Tulcea, fond Prefectura Tulcea, dosar 100/1919, f. 7
4. Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, dosar 144/1918, f. 3. (Se va cita A.N.I.C.)
5. Arhivele Militare Române, fond Marele Cartier General, dosar 2091, f. 18 (Telegrama nr. 363, adresată Ministrului de Interne, de către prefectul județului Caliacra, Grigore Teodorescu). (Se va cita A.M.R.)
6. A.N.I.C., fond Ministerul de Interne, dosar 223/1918, f. 2, (numit prin Decretul regal nr. 3564, funcție din care va demisiona la cerere, la 1 iunie 1919, când va fi înlocuit cu Stelian Ionescu)
7. *Ibidem*, dosar 221/1918, f. 14 (numit prin Decretul regal nr. 3618, din 11 decembrie 1918)
8. *Ibidem*, fond Casa regală, dosar 144/1918, f. 35
9. A.M.R., fond Marele Cartier General, (se va cita M.C.G.), dosar 2091, f. 15. (Raport al Comandantului Jandarmeriei, din 27 decembrie 1918, către M.C.G.)
10. A.N.I.C., fond Casa regală, dosar 144/1918, f. 3
11. A.M.R., fond M.C.G., dosar 2091, f. 19. (Raportul Companiei de jandarmi, din 28 decembrie, către M.N.G.), dosar 2897, f. 73
12. A.N.I.C., fond C.R., dosar 144/1918, f.1
13. A.M.R., fond M.C.G., dosar 2091, f. 2
14. *Ibidem*, dosar 2897, f. 64
15. *Ibidem*, f. 65
16. *Ibidem*, f. 72
17. *Ibidem*, dosar 2091, f. 25
18. *Ibidem*, dosar 2002, f. 62 (Raportul generalului englez Gay, din 11 ianuarie 1919, către generalul Berthelot)
19. *Ibidem*

20. *Ibidem*, dosar 2091, f. 2
21. *Ibidem*, f. 18
22. "Dobrogea Jună", XIII, nr. 4, 9 dec. 1918; A.N.I.C., fond Președenția Consiliului de Miniștri, dosar 20/1919, f. 32 (Raport al prefectului către Ministrul de Interne)
23. M.A.E., fond 71/1914, E 2, vol. 76, f. 177
24. A.N.I.C., fond Ministerul de Interne, dosar 581/1919, f. 8

ASPECTS CONCERNING THE REINSTALLATION OF ROMANIAN ADMINISTRATION IN DOBRUDJA AT THE END OF THE FIRST WORLD WAR

Abstract

The author introduces a series of aspects concerning the reinstallation of Romanian administration in Southern Dobrudja at the end of the First World War, emphasizing the opposition of Bulgarian authorities to surrendering their prerogatives to the Romanian administration.